

СПОРТ
«Клантий кхецбеча моттига» лаьрхIа бола халоний оаса

16

ГОВРИЙ ДУНЕ
Кхоана говрий ди да

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№47 (12674)
ОагIой бутт,
12 ди, 2024 шу

Газет арадувл 1923-ча шера майсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера «Сердало» газета «Сийлен хьарак» яха орденна

УНАХЦІЕНО
Вай столицан дешархой, ций дIадалара гIулакх довза хьож

5

НАБХА ХЪАШТАШ
ГІалгIайчен водителашта хьалхадаьккхар, сердал луш йола кьoанзолг лоархIаме хилар

6

ДЕШАР
Дешара моттигашка хьожаш я Министерство

7

ЛОАРХІАМЕ КЪАМАЪЛ
ГІалгIайчен Ростварде герга истол дIадихьар ишколе

8

ЛЕРХІАМ
ГІалгIайчен дешархоша дакъа лаьцар, Даьимехка Турпалхой Ди дездеча

11

www.serdalo.ru @gserdalo vk.com/gserdalo Дзен сердало

Даьхе езаш хилара белгало
ГІалгIай мехка боккхача безамца белгалду Даьхен турпалхой Ди

3

Къамий бувзамаш

ГІалгIай мехка дийцар гуржашца бувзам лелабарах дола дош

2

Ишколе кхетаче хилар, СВО доакъаш-хочунца

Йовлой Ясмина

Россе Турпалхой Ди долаш, оагIой бетта 9-ча дийнахьа, №15 йолча Наьсарерча ишколе кхетаче хилар СВО доакъаш-хочунца Новразанькъан Таьлаца.

«Цу тайпара кхетаченаш дIахьош хиларо, ший мехка дог лазаш, цох доакъал де ховш, кхеву саг. Хо-адам болча масалах дешархошта гуш хилар уллув боккъонца бола турпалаш хилар миштад; иштта дайзар цар денал, майрал, цар шоай Даьхенцара безам мишта хул», - аьлар ишкола болхлоша.

Дешархой таро хилар, Даьхе лораеш, тIема мугIарашка лаьтIача бIухочунца къамаьл де. Цо жоп делар берий хаттарашта, царна дийцар тIема даькъ тIа нийслуш долча унзарча хьалех, иштта ший Даьхенцарча безамах, тIадила декхар кхоачашде дезарах.

ГIалгIай мохк бувзам лелабеш хургда, Нохчий ФСИН Урхалленца

Аьхенаькъан Марем

Магасе балха кхетаче хилар, цун юкье дакъа лаьцар ГIалгIай Республикан кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Таьлас, Нохчий Республике гIолла волча Россе ФСИН Урхаллен кулгалхочо АдаевГIар Ахьмада. Дийца дош дар Нохчашкахьа хьадеш долча гIирсий заказш леладара даькъ тIа шоайла бувзам лелабар.

АдаевГIар Ахьмада гойтар Келаматанькъан Махьмуд-Таьланна Нохчий Республике набахта боакъача наьха къахьегаме центраша арахедаш йолча хIамаех бола хоам тIабола буклеташ. Келаматанькъан Махьмуд-Таьлас цига белгалдир, гIирс тегача фабрике хьабеш болча дегIа тIа бувхабеча, кога тIа бувхабеча гIирса заказ деш хилча; нийса хургда, аьнна. Цул совгIа, цунца цьхана моттигера къахьегам хьаллоацаш хиларца, из пайдане хургда.

Цьхана кхетаче дIахьош, шинна а оагIоно лаьрхIар, Нохчий мехкарча ГIалатваьнна саг тоавалара йолча центра уж заказш лоаттадара таронаш совьяха. Цунна чудоагIаш дар, цу даькъ тIа аьшках, дажча, кхыча бийдалах тайптайпара гIирсаш дар.

ГIалгIай мехка дийцар гуржашца бувзам лелабарах дола дош

Аьхенаькъан Марем

Балхаца дувзадenna ГIалгIайче вера Россе мах бара-промышленни палата чуйоагIача Россеи Гуржий мехкеи гIулакхий совета кулгалхо Балашов Юрий. Мехка кулгалхочунца цьхана цар дийцар, мехкашта юкьерча бувзамах. Къаьстта теркам тIабахийтар ГуржеГIенна.

Керда машина наькъаш хьаделлар, туризма даькъ тIа бувзам лелабар, культуран даькъ тIа кагирхоша шоайла гIулакх леладар яха хаттараш дар цига дукхагIа теркалдеш хиннараш.

Балашовс хоам бир, Пятигорске кастлуш кагирхой кхетаче дIахьош хиларах, цига дакъа лоацаш хургда ГуржеГIара викалаш. Махьмуд-Таьлас аьлар ГIалгIайчен кагирхой а цига

гIоргба.

«Цу балха говзал вай йолаш я, бIаьсти «Сириус» яха Дерригача дунен кагирхой фестиваль дIахьош, вай кагий нах, мехкарий цига дика дакъа лоацаш хилар. Цу хана ГIалгIай Республика гуржий хьаллоацаш яр», - аьлар мехка Кулгалхочо.

Цул совгIа, цо белгалдир гIалгIашта, гуржашта юкьера культурни бувзам дика

дегIабоагIаш хилар. Масала, гуржий артисташ дакъа лоацаш хилар, гIалгIай паччахьалкхен 100 шу дизара цIай дIахьош.

Дахойодача хана а, гуржашца бувзам лелабара дош лоархIае хургда. Цо белгалдир, шин къаман юкьера дипломатически оагIонаш лораьр эшаш хилар.

«Даьхен лорбой» ганза ГIалгIайчен филиале 2 600 дехар дера

Аьхенаькъан Марем

2023 шера кIимарса бетта 1-ча дийнахьа денз, «Даьхен лорбой» ганза филиала моттигерча отделене, новкъостал дехаш 1 786 саг вера, цар дитар 2599 дехар.

Царех 90% дика кхоачашдаьд, юхедисараш дIахо тошкаш

да. Цох хоам бир «Сердало» газетага ГIалгIай Республикан Кулгалхочун, Паччахьалкхен зарбан болх лелабараша.

Цу наьха хаттараш тайптайпара да. ДукхагIадараш лаьтта дезаш да. Уж 475 да, царна тIехьа да 168 дехар, цар дехача хьаэцаш новкъостал дар, 144 - лорий хаттараш, 490 - психологически новкъостал дехаш,

97 санаторно-курортни дарба дехаш. Иштта тахкар ЖКХ декхар дIадала дезарах дола хаттараш а, дешара моттигашка цьхьацц аьттонаш хилар, балха оттавар.

Къаьстта белгалдакка дезаш да, филиала массайолча хана къахьег лаьрхIа йолча операце бIухой а цар дезал а хьаллоацаш. Царна юкье я адвокатски

палата, юстице министерство, кхьыраш.

«Даьхен лорбой» ганза филиала болх чIоагIа эшаш ба бIухой, тIема ветеранаш, цар дезал хьаллацара. ДукхагIа дола хаттараш кхоачашдаь хиларо хьагойт филиала болхлоша цу даькъ тIа дика къахьегаш хилар», - аьлар ГIалгIайчен Кулгалхочо ше уж хаттараш дувцаш.

Даъхе езаш хилара белгалло

Галгъай мехка боккхача безамца белгалду Даъхен турпалхой Ди

Султиганъкъан Йоакъап

Галгъайчен исторе оаглонаша хьагойт; денал, майрал дола Даъхен лорбой дукха хилар, цар вахаро къаьгга хьагойт уж шоай мехка мутлаха болаш, тешшаме бахархой, граждански декхар кхоачашдеш хьабаькка хилар.

Паччахьа ханашка денз, Галгъайчен викалаш, шоай мехка амал дика деш; майрал, денал гойташ хилара тлехь белгалбоалаш; бакъ волча сага тлаэтта шоай са дладала кийча болаш; наьха вахар лорадара цаг санна отташ, паччахьалкхен кортамукъале хилара тлехьа латташ хиннилга гуш да.

Музейшка, дукхача дешара моттигашка, паччахьалкхен оаглонашка вайна нийслу Галгъай эпсарий, инаралий цераш.

Георгиевски кавалераш а ба царна юкъе, шоай са ца кходеш латаш, моастагъла эшаварах йола йоккхий цераш енна. Иштта Сийлахь-боккхача Даьмехка тлем тла, Галгъайчен эзараш болча бахархоша, тлом баьнначул тлехьагъла а яьхкача исторе тайп-тайпарча ханашка, шоай Даьхенцара безам хьагойтар.

Вай, доаккхал а деш, хьез тахан, турпалаш бола нах дагауаш, Галгъайчен исторен оаглонашка. Россие хлара мехка цу тайпара нах ба, дег чура Даьхе езаш хилара кийле йолаш, цаг йолча паччахьалкхен хьалхара шоай са дладала кийча болаш.

Вай Даьхен турпалхочех дувцаш, Путин В. В. белгалдир:

«Тайп-тайпарча ханашка баьхача наха, шоай вара оаглонаш, цераш ювзайир вай паччахьалкхенца, царна карагъаьлар доккхий

денал, турпалаш гойташ дола гулакхаш; шоай Даьхе, вай нах баьхан долаш. Екатерина Великая оалачо енна Святой Георге орден, Сийлен ордена кавалераш, Советски Союза Турпалхой, Россие Турпалхой - вай вицвергвац цьаьккха а, ший деналца, майралца из ции яьккхар; тахан а, вай хана, дикка хоалуш ба Даьхенцара безам ноахалгара ноахалга кхоачаш хилар, цун мах баь саг варгвац. Вай мехка цьаь нийсенна Ийнадац халонашца дувзадена хьал, массайолча ханашка къам цаг санна эттад цунна духьала, шоай хьамсара лаятта баьхьане, цу тлем тла са Юдилла кийча бараш».

Дукха ха йоацаш, Россие Президента Путин Владимира Амараш, Галгъай Республикан Шолжа кхалерча капитана, Хьоашаланаькъан Адама Султана Россие Турпал яха ции елар. Из республикере виьлагъла ва, цу тайпара мехка совглат, лакха ции еннарех. Узара минот тлаеначул тлехьагъла, цо шийна уллуврвар калхарваьккхав, бакъда ше веннав.

Хьалхагъла Россие Турпала ции елар венначул тлехьагъла подполковника Боканаькъан Мустафайна, капитана Хамхой Адама.

Хлара вай мехкахо - СВО доакъашхо - шеко йоацаш, турпал ва российский паччахьалкхен. Галгъайче тахан цу тайпарча блухой дезалашта теркам лояттабу, цар хьашташ кхоачашду.

Ерригача Россена, дерригача дуненна ции длахезай Денала йиь ордена кавалер волча, Россие Турпалхочун Хьоашаланаькъан Ювсапа Султана, цунна делар Российски Федерацие Президента лакха совглат.

Уж берригаш а, царна уллул латта бляш блухой а къаман

ганз я, цо хьагойт вай цьхоагъло хилар, къамаш дохаде цьханне а низ кхоачаргбоацилга.

Моллагъа хана а наха дагадоагъла шоай турпалхошта карагъаьнна, йицлуц цар цераш, масал эца увттабу уж, цар цераш техк урамех, шахьарийи, юртийи дешара моттигех, царна карагъаьннариц ца де хьож.

Тайп-тайпарча хоамаша яхачох, моастагъчунца длахьош хиннача тлем тла, Советски Союза Турпал яха ции елар итгаш болча Галгъайчен бахархошта. Царех кхьаннена Россие Турпал яха ции елар. Из авиацие зламагъла вола лейтенант Оздой Ахьмада Мурад, авиацие воккхагъла вола лейтенант Къоастой Устархана Ширвани, авиацие майор, бомбаш етгача блун командир Малсаганькъан Татархана Ахьмад ва.

Цар шоай тлема, сийлен никъ длахьош, Даьхенна тешаме блухой болаш хьабоагълаш, таханарча Галгъайчен, Россие исторен оаглонаш тла дитар а дукха да.

Цу денал долча наха юкъе ва инарал-лейтенант, Советски Союза Турпал Овшанаькъан Султана Руслан; Россие Турпал, авиацие инарал-майор Осканаькъан Сосаркъа Сулумбик; Россие Турпал, инарал-полковник Евкуранаькъан Баматгире Юнус-бек; берий беша хьехамча Карпенаькъан Ахьмада Марем; Россие Турпал, подполковник Келаматанаькъан Макшарипа Иалихан; Россие Турпал, Налганаькъан Мурата Руслан; Россие Турпал, полице полковник Котанаькъан Макшарипа Ахьмад; Россие Турпал, полице майор Къоастой Хьасана Абу-бакар.

Уж санна бола, халонашта духьалъотталуш, ший тайпара чьоагъла оамал йола, денал дола нах вай дуккха а ба. Царех

хларанех дукха язде йиш яр, документальни, исбахьален кинош даха а мегаргдар. Вай республике боккхача безамца длахьу Даьхен турпалхошта хетаяь кхетаченаш, дагалоаттама боламаш, царех масал а эц вай тлехьено, царна карагъаьннариц ца де хьож. Цу кхетаченашка Галгъайчен къонгашта, мехкарашта хьалхашка нийсьеннача тлема халонех дувц, цунца цьхана царна масал а луш.

Цар цераш йицлургиоацаш язъый дукхача моттигашка, эггара лоархлемедаьлар - наьха дегашка.

Россие дукха къамаш дах тамашийна ладаташ, шо-шоай дин долаш, бакъда моллагъа къаман е ди лелабеш хиларах, цар доаккхал ду Даьхен турпалхочех, масал эц царгара. Из Россие бахархой бляшерашка хьадоагълача вахарцара цьхадакъа да, барт цаг хилар, цьхоагъло хилар а да.

Галгъайчен кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-лаьлас белгал ма дарра, «Хлара хана ший турпалхой ба, боккхонца бола; чьоагъла, шоаш санна кхы боацаш, денал дола; царна карагъаьннариц дукхача ноахалга кхоачаш дувцаргда, из Даьхе езара йола кийле я».

Тухан а, хьалхагъла а хиннача тайпара, Галгъайчен бахархоша, Российски Федерацие гражданах шоаш хиларах тарра, хлара деннарча къаьхьегамца, спортаца е кхыча гулакхаца доккха дакъа юкъедахь; республика а сий дола российский паччахьалкхе а деглаахара.

Уж берригаш а вай ханара турпалаш ба, профессий хиларах, бехктокхаме, чьоагъло йолаш хиларах Россие таронаш совйоахаш хьабоагъла. Уж санна бола нах вай къаман мах баь варгвоаца ганз я.

Вай мехкарча кхьаь блухочун вахар хьаьдар СВО

Аькхенаькъан Марем

Тлема операцен юкъе вахар хьаьда блухой длабокхаш, таьзеташ эттар вай мехкарча кхьаь юрта. Хьалхара вице-премьер вола Йовлой Мухьмад, Къаман Гуллама кулгалду Тлумхой Мухьмад хьалха болаш, республикере хьакимаш баха хилар, къонгаш байна, хало енача нахага йистхила.

Вахар хьаьдараш ба Долакоара Цечой Бахьаудин, Сурхо тлара Исмейланаькъан Джамалейла, Заьзгакъонгий-Юрта Коазой Ювсап. Мехкадаьгара гю дир къонгаш байнача дезалашта. Аллахла гешт долда лаьхарте длабахарех! Бисарашта сатоха низ лулба Кхеллачло!

Шолжерча ишкола СВО доакъашхочун - Россие Турпалхочун ции елар

Аькхенаькъан Марем

Шолжера №7 йола ишкол, ший тлема новкъоста - воккхагъла волча сержанта Сайгин А.С. вахар калхардоаккхаш, ший са дладеннача Российски Федерацие Турпалхочун Хьоашаланаькъан Адама Султана ции лелаеш хургья.

Цу ишкола из ции елар Галгъайчен кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-лаьлас могадарах. Блухочун 11-тта шера деша ваьгъав, из цо яьккхай 2013 шера.

Цул совгъла, юкъарча дешара моттиге «Турпалхочун Порта» хьадийлад Хьоашаланаькъан Султана церагъла. Из лаьрххлача кхетачене хьаделла бокъо елар блухочун даьна Хьоашаланаькъан Иалихана Адама, нанна Оздой Султана Розайна.

4 КХЕРАМЗЛЕ

Ишкола музейна совгата длаелар, Як-9 яхача фецарча кема оатхал

Гаьгенаькъан Мартина

Укх деношка, Той-Юртарча №4 йолча ишкола музейна, ГалгIай Республикан «Кьонача эскархошкара» совгата - длаелар Як-9 яхача фецарча кема цхьа оатхал, из да Сийлахь-боккхача Даймехка тIом лавтача хана, советски летчика, Росс Турпалхочун Оздой Ахмада Мурада лелаяьча самолётах диса цхьа дакъа, аьлар ГалгIай Республикан кагирхой туризма Министрстве.

«Из оатхал дIаялара кхетаче вIашагIеллаяр, Дайхен турпалхой Ди хиларца дувзадenna. Из вай мехка белгалду 9-ча дийнахьа. Из дIаялара къаьстта хержар №4 йола Той-Юртарча юкьера ишкол, из я цIихезача тIема ветерана Оздой Мурада цIи лелаяш», - дийцар тха газетата.

Белгалду, цу миша кемах диса из цхьа дакъа кордаьдар Псковски областе. МоастагIчо чудахийта, хичу дежад из, бакьда говзал йола лётчик кхоаваьв парашютаца чура аракхоссавала.

Кагирхой зуламеча хьинарах лорабар

Воча маларашта меттел, дикадараш могадир

Коазой Мадина

Культуран дегIаахара центре кхетаче дайихьар, из хетаяьр дегаца дувзадennaча лазарашта, дукхагIча даькье кагирхой унахцIенонна. Тема дерригача дуненна, Россена, вай республиканна эшаш я.

Тахан эггара дукхагIа нийсача а харцаьбарча а хоамий мугIараш хьалдиза, тIехьухаш латгача хана, юкьярлон керттера декхар - кагирхой бIаргагуш латгача зуламех лорабар. Из дош дувцар духьа, ГалгIайче баьхка

хилар Нохчий Республикара, Габартой-Балкхарера, Кьилбаседа Хирийчера, Селий мехкара, Пирман Республикара, иштта Калининградера, Волгоградера хьаьший.

Керттера кулгалхо волаш, къамаьл дир лакхара категори йолча, дега пхьайний хирурга, «Доктор Егин» яхача ООО керттерча лора, лорий Илмай кандидата, «VITAHUB» яха малар хьакхеллача Егин Николая.

Ше къамаьл деш, цо белгалдир, могошал йоаеш долча Adrenalin, Flash яхача маларех лаьца. Цо яхачох, цу тайпара малараш каст-каста молаш

хилча, дукха лазараш хьаьбаду наха, цу юкье дега хула лазар а долаш. Цудухьа цунна духьала «Доктор Егина» хьакхеллад «VITAHUB» яха малар. Цун керттера декхар да, дегIа пайдане малараш хилар кагирхошгIа дIахайтар. Цхьан хIаманна лаьрххIа кхелла малараш дуккха а дикагIа да, газ йолча маларел, къаьстта тIехьардар, цох шекар а даллац, е чам тоабе теха ца эша хIамаш а якхац», - аьлар доктор Егина.

Кхетаче дIахьош, Олиганаяькъан Мусайна карагIдаьнна белгалдир, цунга Голла

«VITAHUB» яха малар дика дIадаржаш доагIа наха юкье, къаьстта ЮФО даькье тIа.

Цул совгIа, из хьож кагирхой воча маларех юхатоха, унахцIенонна дикагIа хургIола балха моттигаш хьакхолл цо, цунца цхьана кагирхой таро я шоашгIа ахча даккха а.

Лоацца аьлча, кхетаче дика дайихьар, дукха хьаэца хIама а долаш.

«Цхьаькха гIа баккха вай, кагирхой вахар нийсача новкъа даккхара, «VITAHUB» яхача маларца цхьана», - цу дешашца чакхдаьлар кхетачен керттера дакъа.

Вай кьона эскархой дакъа лоацаш ба, Москверча Еригроссийски кхетаче

Йовлой Ясмينا

СССР Турпалхочун Овшанаяькъан Руслана цIерагIча кьонача эскархой тоабанцара Наясарен юхален гимназе дешархой Албохчанаяькъан Гаддал, Гаьгенаькъан Рахьим бахар, «Турпалхошта баркал ала!» яхача Еригроссийски кьонача эскархой тIемапатриотически кхетаче.

Из йоккха, лоархIаме моттиг хетаяьр Дайхен Турпалхой Денна. Цига гулбелар РФ 90 совгIа моттигера викалаш.

Наясарен мэр вахар, шахьара керттерча моттигашка хьажа

Аькхенаькъан Марем

Шахьара кулгалхо вахар Наясарен централни урамаш малагIча хьалашка да хьажа. Цунна чубоагIаш бар МутаIаланаяькъан урам а, цига дукха нах лелаш хиларча.

Цу моттиге цунга хьаьжаш бар, шахьара ЖКХ болхлой, уж ма хулла Юлийга ГIаьнаш дIадоахаш болх беш бар. Цул совгIа, гаьний ткьовронаш дIатедаш, наькъа такилгаш цIендеш кхьийола болхлой тоаба яр. Оздой Руслан раьза воацаш хилар цхьайолча коммерчески гIишлошта, цар шоашта гонахьара доазув цIена целеладарах.

«Шахьара центре ший тайпара лостам хила беза. Деррига наькъаш, юкьярлон доазонаш лостам баь хила деза. Санитарни цIенал ярал совгIа, наькъаца Голла хьаллатта рекла-

маш дIаяха еза. Шахьар мукьяаяккха еза бIаргаш лазадоахача хIамаех», - аьлар Оздой Руслана.

Мэра терко тIаяхийтар №5

йолча ишкола юхерча гIашлой наькъа лакхе Голла тIехьувлача моттига, цига баха нах а касткаста латкъаш хул цу моттиге хьалаш во хилара. Цо аьлар,

дагадоацача зуламах нах лорабара йола кийчо хила езилга, иштта керда шу дIадоладелча, цу даькье тIа цIенхашгIа тоадара балхаш де дезилга.

Чамалха 2025 шера хьалъе лерхI керда ФАП

Султиганаькъан Йоакъап

**Гишлон Министер-
ствос 2025 шера
хьалъе лерхI ГIалГIай
Республикан Шолжа
кхален Чамалха
фельдшерско-аку-
шерски фусам, яхаш,
дийцар «Серда-
ло» газетага мехка
ГIишлошьяра боаха-
ме.**

Цу гIулакха эшаш
дола каьхаташ кийчдаьд,
пачахьалкхен эксперт-
тизо могадаьд.

«Республике ФАПаш
хьалъяра новкъостал ду,
унахциенон хьалхарча
арГIагIа деш дола нов-
къостал тоадара йолча
программо, «Унахциено»
яхача къаман проекта
чудоагIаш. Дукхача ше-
раш, 712 саг вахача
Чамалха баха нах эсал-
ча хьалашка шоай мога-
шал тоае езаш хиннаб.
ХIанз цу лорий даькъ
тIа шоай керда таронаш
йола ГIишло хургья.

Из хьалъеш хилар
царна доккха совГIат да,
хьалха санна ха йоаеш
лела безаргбац цар», -
аьлар ГIишлошьяра ми-
нистра Иленаькъан М.

Цул совГIа, лакхе бел-
гальяча программан-
на чуйоагIаш, ГIалГIайче
хьалъе лаьрхIад «60
моттига лаьрхIа РДКБ
ГБУЗ даькъ тIа Ин-
фекционни отделени».
Иштта хьалъе йолая-
ый Iаьлий-Юрта Наьса-
рен кхален дарбанче.
Цигара балхаш дIахьош
хургда хьатIадоагIача
шера а, хIанз ухх сахьате
лардашта лаьрхIа йола
кIийле чIоагIеш я.

Из деррига а ре-
спубликан унахциенон
материально-техни-
чески оагIув дикагIа
дегIабоолабара деш да.

Вай столицан дешархой, ций дIадалара гIулакх довза хьож

Гаьгенаькъан Марина

ний центре.

ГIалГIай Республикан юь-
арча боламо Магас-Шахья-
ра дешархошта бовзийт ций
дIадалара болх, яхаш, дийцар
«Сердало» газетага ГIалГIай
Республикан лоIамхой таро-

«Кагирхой цхьанкхетарий
Цен викалаша, «Волонтёрш-
лораш» яхача моттигерча бола-
ма отделене дезадолийт ций
дIадалар. Укх деношка из дика
гIулакх довзаш хилар Магас

шахьяра №2 йолча юкьерча
ишкола дешархошта. Цох хоам
беш дола къамаьл дIахьош хи-
ларо, берашта таро лу, зIамига
долча хана денз, из фуд ха а
иштта цох зе даргдола оагIув
лорас а», - аьлар тха газетага.

«ХьалхагIа уйла е езаш хи-

лацар ций дIадалара. ХIанз,
аз кхетаду, сай ций цхьаннена
накьадаргдолга, кхыча лаза-
рах цо саг кIалхарвоаккхилга.
Со тешаш ва, вай дерригаш а
цу юкье дакъа лаца дезаш хи-
ларах», - аьлар Овшанаькъан
Рахьима.

Царгий лораш дагабаьлар

Балха тIа накьадаргдар дувцаш

Иарчакханаькъан Сали

Иарчакханаькъан Заремаси,
Шолже болх беш волча Ган-
даранаькъан Микаилеи.

Укх деношка Наьсаре
вIашагIкхийтта хилар вай
республике тайп-тайпарча
моттигашка къахьегаш бола
царгий лораш. Из санна йола
кхетаченаш цар каст-каста
чакхьяча лаьрхIад, шоаш-
та ховр, балха тIа эшаргдар
дIа-юха дувцар духья а, гов-
зал лакхьяр духья а. Укх наь-
къа царгашта дарба дарца
дувзаденна дешаш дув-
цаш, къамаьл дир шин сага,
Магасе къахьегаш йолча

Заремас ший къамаь-
ла юкье дукхагIа теркам
тIабахийтар «Вайнаха юкье
болх беча царгий лорей цун
гIончани юкьерча бувзама»
хетаяьча теманна. Гандар-
наькъан Микаила дийцар цар-
гашта пломбаш нийса мишта
увттае еза.

Кхетаче чакхьяьлар гул-
беннарашта балха тIа ха де-
зарех лаьца кхетам, хьабкъал

луш. Тяхьа тIайоагIача хана,
кхыча лораша дувцаргда цар-
гашта шоаш дарба деш пайда
эзача наькъех лаьца.

Наьсарера моттигаш тоаеш, болх дIабахья лерхI республике

Аькхенаькъан Марем

ХьатIадоагIача шера кхо
моттиги цхьа урами тоа-
беш, болх дIабахья лерхI
шахьяре. Шахьяра куц тоа-
дара тIехьа вIашагIьеллача
къаман проектага гIолла
чакхбоаккхаргба из берка-
те болх.

Куц тоаде лаьрхIача
моттигашта юкье ба
Иарчакханаькъан цIерах бола

Аьлтий-Юртура урам, Хам-
хой цIи лелаеш бола ГIаьзе-
Коара урам, гIашлой наь-
къаш дахкар. Иштта, дикка
кулг тохаш тоаергья шахья-
ра Iама гонахьяра мотти-
гаш, сквер. Эггара хьалхар-
ча оагIонца тоае езарех я,
аьнна, уж моттигаш хержа-
раш бахархой шоаш ба. Наь-
сарерча мэре белгалдир, уж
еррига моттигаш шахьяра
вахаре кертттерчарех йолга.

Наьсарера остановкаш тоаеш я

Аькхенаькъан Марем

Шахьара администраце зарбан болх лелабераша яхачох, нах юкьарча транспортага хьежаш бола моттигаш кердаяхара болх дIаболабаьб.

Царех 15 моттиг тоае лаьрхIад ер шу чакхдоалаш. Из болх хIанз дIахьош ба Дошлакхий-Юрта, Аьлтий-Юрта. Наьсарен мэра Оздой Руслана декхар оттадир, хIара транспортага хьежаш нах латтача моттига чухьнахьа транспорт лела ха гуш бола хоам хилийта, аьнна. Из вIашагIдолларгда моттигерча Минпромсвязаца.

«Из болх чубоагIаш ба шахьара, цун бахархой вахара хьалаш тоадара», - аьлар мэре.

Шолжерча урабий турбаех, газ хьаухий хьежар

Султиганаькъан Йоакьап

Газа гIулакх леладеча болхлоша беча хоамах, Шолжа керттерча даькъ тIа, Комсомольски, Осканаькъан урамашка газ хьауаш ий хьожаш болх дIабихьар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага шахьара администраце.

«Мух хьекхаш хилча, из хьадж южерча урамашка: Пхьилекьонгий, Колхозни, Люксембург Розай - иштта кхьча доазонаш тIа а дIакхача йиш я», - аьлар доал деча даькъ тIа бахача хьаьшашка, бахархошка.

Говзанчаша белгалду, одорант - из ший тайпара хьадж йолаш хIама я, нагахь санна газ эккхара кхерам болаш моттиг хуле, цо из сиха гучайоаккх ший хьажача. Из кIеззига мара тохаш а яц, цудухьа сага могошала Iаткьаш яц, хIаьта а газачара балхаш деча моттиге лоравала веза.

Цу моча хьалашка нах а гIишлош а лораяр керттерча да.

ГIалгIайчен водителашта хьалхадаьккхар, сердал луш йола кьоанзолг лоархIаме хилар

Султиганаькъан Йоакьап

Сердал луш йола кьоанзолг тIаювхаяр мел лоархIаме да хьалхадаьккхар ГIалгIайчен водителашта. Из хоам «Сердало» газетага бир ГIалгIай Республикан МВД Госавтоинспекце.

«Новкьа лелара бокьонех, ара баьде йолча хана, цIаьхха машин еха е цхьан гIулакха саца везаш нийслюя, сердал луш йола кьоанзолг тIаювхаш хилар лоархIаме да», - йоах наькьа полице хьехам тIа.

Мехка ГАИ болхлоша машинашца леларашта хьалхадоаккх: сердал луш йола кьо-

анзолг тIаювхаш вола саг хоалуш ва 150 метр гаьнара, хIаьта Iаьржа гIирс бувхаш вар 17 метр гаьна волаш, IажагIа гIирс - 37, кIай гIирс - 55 метр.

Ховш да, Iаьржа гIирс гаьннара зе атта дац. Машинашца лелача нах шой сакхетам совбаккха беа. ГIалгIайчен юр-ташка, шахьарашка дукхарIча

наха Iаьржа гIирсаш дувхадеш хиларга диллача, царна сердал луш йола кьоанзолг дика хургьа.

Цу кхерамзлен боарамга даха деза бераш а, зIамига долча хана денз, гIдоакхаче-ча тIормигаш тIа, барзкьаш тIа сердал луш йола хIама йоалаш хила еза.

ГIалгIайчен юрташкара, шахьарашкара нах дукхагIа тIалатта моттигаш сердалца Iалашъеш я

Султиганаькъан Йоакьап

Юкьарча моттигашка дукхагIа терко лоаттаю ГIалгIайчен шахьарий, юртий Iаьдало. Ал-

хасте вIашагIбеллар еха лампаш тоаяра бола болх, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГIалгIай Республикан Шолжа кхален администраце.

«Уж балхаш дIахьош, говзанчаша хийцар лампаш, шин бIоагIа тIара сердал тоайир. Юрта ток кIезигагIа дIаозаш йола лампаш яр уж», - аьлар

хоамо.

Цу тайпара болх дIахьош хиларо Iалашо ю бахархой кхерамзленна, иштта вахара хьалаш а тоаду.

Шахъара лоархIаме дешаш дийцар МагIалбика мэре

Коазой Мадина

Таханарча ден
лоархIамеIа дола
дешаш дийцар шахъара
администраце болхло-
ша, цунна чудоагIача бо-
ахамий кулгалхоша, ша-
хъара кулгалхоша Галай
Мусас кулгал а деш,
хIара кIира цкъа дIахьош
йолча кхетаче. Из хоам
газетага бир МагIалбика
мэре зарбан болх лела-
бераша.

Эггара чоалхане латтача дешаех да, бахархоша шоай лаьтташ дIатIаяздара болх лертIа целелабар.

«Массане а кхетадац из лоархIаме хилар. Цо энергетикан таронаш лелаеш хиларах боагIаш бола Iаьдала мах дIабалара а новкъарло ю, йоалах доагIаш дола ахча а бокьонах доагIача тайпара дIалуш хилац Iаьдала, иштта кхьидола дешаш а да цу юкье», - аьлар Галай Мусас.

«Цул совгIа, кхетачен доакъашхоша дийцар, салоIача деношка ден-бус ха дарах, шахъара санитарни хьал тоадарах, нувхаш чукувсаш йола яьшкаш лелаярах лаьца. Производственни отдела тIадиллар, из дош даим теркама юкье хилийтар, цох бола хоам шийна лоаттабар», - йоах хоам.

Дешара моттигашка хьожаш я Министерство

Гаьгенаькъан Мартина

Дешара, Илман Министерствос тIахьожам болх дIахьу, юкьерча дешара моттигашка. Цу тайпара декхар хьалхашка оттадаьд ГIалгIай Республикан Паччахьалкхен кулгал-

хочо Слостенин Владимира, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ер хоам баьраша.

«Дукха бехктокхаме йола оагIонаш чуйоагIача балха юкье да цIи ялара кхерамзлен Iалашо яр, кхача кийчба-

ра хьал миштад хар, лаборатореш мишта тоаяьй, юкьара дешара хьалаш миштад хьажар. Укх деношка, ГIалгIай Республикан дешара, Илман министра гIонча ГIазданаькъан Ибрахим, дешара тIахьожам лоаттабеча отдела кулгалхо

Шоанархой Тамара, ший болх-лошца Шолжерча кулгал дара, кердача технологей (СКУИИТ) колледже баха хилар. Комиссена хетачох, цу дешара моттигера хьал российски законах хила дезача тайпара да», - аьлар тха газетага.

МВД кулгалхоцо нах тIаийцар

Султиганаькъан Йоакъап

Магас-Шахъара администраце цIагIа, ГIалгIай Республике гIолла йолча Россс МВД министр, инарал-лейтенанта Коробкин Михаил нах тIаийцар. Из хоам «Сердало» газетага бир мехка бокьонаш лараеша.

«Михаил Владимировича ладийгIар наьха хаттарашка, хIаранеца дийцар цар дехарех, тIаденача дешаех лаьца», - аьлар хоам.

Наха дагадоахкаш дар тайп-тайпара хаттараш, цу юкье дар полице деша отташ хиларца дувзаденаш, МВД пенсионераш-та социальни ахчаш хьадарах, паччахьалкхен сертификаташца дувзаденаш. ХIара сага тIаденача хаттара жоп делар.

Инарал-лейтенанта тIадиллар, МВД чудоагIача доакьой кулгалхошта, уж хаттараш кхоачашдара новкъостал де а царна тIахьажа а, аьнна.

ГIалгIайчен доазув тоадаь даргда, оагIой бетта 15-ча денга кхоачаш

Аькхенаькъан Марем

Республике дика дIахьош да «Фусам, шахъара хьалаш» яхача къаман программа чудоагIаш, доазонаш тоадара балхаш. Еррига гIишлош шоай ханнахьа (оагIой бетта 15-ча денга кхоачаш) дIачуенна

хургья.

Карарча шера лаьрхIад 20 гIишло тоае ГIалгIайчен ийс юрта. Шолже цу тайпара хьакхеллар керда кхоь салоIа моттиг; Наьсаре, Магасе - цьацца. Цул совгIа, цIенхашта тоабир 12 урам шахъарашка санна

юрташка а. Уж проекташ кхоачашгьара 127 млн сом хьожадар, царех 125 млн федеральни бюджетера дар.

Къаман проектах дIахьош бола из болх бувцаш, ГIалгIайчен кулгалхоцо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас белгалдир, наха салаIара

лаьрхIа хьаеш йола моттигаш, шахъарашка санна юрташка а хургхилар.

«Хоза тоаяьча моттигаша бахархой а хьаьший а теркам тIаоз; цул совгIа, салаIа, шоай мукьа ха дIаяхьа, цIенача фега хила таро я наьха», - аьлар мехка кулгалхоцо.

ГалгIай мехка дIахьош ба, «Дагалоаттама КIюпилг» яха дикача гIулакхий болам

Аьхгенаькъан Марем

«ЦаI йолча Россе» парте моттигерча викалаша ЖIайрахьа кхале, Шолжа-Шахьаре дIайихьар «Дагалоаттама КIюпилг» яха болам. Из берригача мехка гIолла дIахьош ба.

Цунна юкье дакъа лоацаш ба, партийцаш санна могаш доацаш дарбанчешка дадача берех дог лазаш бола нах а. Цар шоашкара ловзоргаш, канцелярски гIирсац, сурташ дехкаш дола басараш, кхы а дукха берашта езаргIола ХIамаш кхухь. Цу совгIаташа лорий дарбанчешка дIахьош йола ха дукха сийрдагIа, берий дог гIоздоаккхаш ю.

«Кхетам балара керда духлохам» яхача кхетаче, дакъа лоацаш хилар вай мехкахо

Гаьгенаькъан Марина

Хьинар дарех вола Колой СаIид, вай республикан викал санна ваха хилар дешара даькъаца ювзеннача йоккхагIа йолча «Кхетам балара керда духлохам» яхача Ерригроссийски кхетаче. Из хоам «Сердало» газетага бир «Берий наькъаш» яхача проекта хоамий оагIон тIа. Цига дакъа лоацаш хилар Россе дешара даькъ тIара 1500 болхло.

«Кхетам балара керда духлохам» яхача проекте котбаьннараш белгалбир. Вай мехкахо Колой СаIида баркал аьлар «Берий наькъаш» яхача проекта моттигера болх дIахьош хиларах, керда дешара наькъаш лахара тIехьа цо кьахьегарах», - аьлар тха газетага.

ГалгIайчен Росгварде герга истол дIадахьар ишколе

Гаьгенаькъан Марина

бераша.

Даьхен Турпалхой Ди дездеш, ГалгIай Республике гIолла йолча Росгварде Урхаллено лаьрхIар дешара моттигерга истол дIадахьа, яхаш, дийцар «Сердало» газетага цу даькъ тIара зарбан болх лела-

«Къаман эскара викалий новкьосталца, дешархой таро хилар лоархIаме дола - Даьхенна Турпалхой Ди хьакхоллара бахьан довза. Росгвардейцаша Даьхенцарча беамацх шоашта хетар дувцаш, дукха хьаэ-

царгдола къамаьл дир. Боккхача безамца дувцар цар, шоашта уллув лаьгтача тIема новкьостех. Берий хаттарашта жоплуш, цар белгалдир, малагIа лерхIам болаш да котало яккхар», - аьлар хоамо.

Дика хет турпалхошкара масал эцаш вай тIехье хилар,

цар цIераш урамех, ишколех техкаш хилар. Российски халкьо кIезига гойтадац денал, майрал; нах кIалхарбахара, паччахьалкхе лораяра турпалаш болаш, цаI санна моастагIчоа духьаллаьттаб уж», - аьлар «Беркут-ЮГ» ОМОНа ветерана Хамхой Хьусена.

ИнгГУ студенташта хов, могашал эшаенна нах хьаллаца безилга

Гаьгенаькъан Марина

ГалгIай паччахьалкхен университетта студенташта хов, могашал йоацача наха дола хьалаш вIашагIдохкар чIоагIа эшаш долга. Цар иштта кхетаче кийчйир, цига берий таро

хилар ашарий инструменташца шоашта карагIдоалар гойта, аьлар «Сердало» газетага цу дешара моттиге.

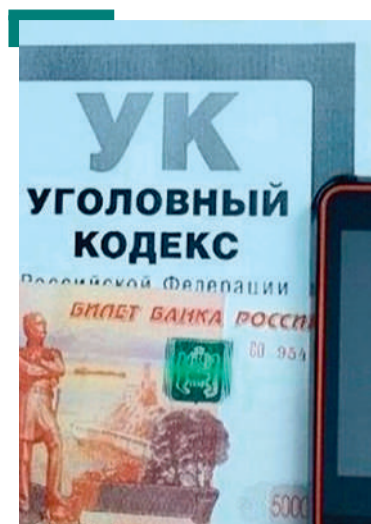
«Дика юкьарло хьакхоллара цу тайпара хьал эшаш да, цига массане а цьхатарра та-

ронаш я. Магасе къамаьл деш хилар, ГалгIай паччахьалкхен университетта студенташ метел, шоайла дIа-юха гуш дола дешар дIахьоча мехка центре деша багIараш а», - аьлар хоамо.

Ший тайпарча дешара Центра кулгалхочо Малсаганаь-

къан Марема яхачох, республикан кергтерча вуза кIезига къахьегача, цига дешаш болча наха дика хьалаш вIашагIдохкаш. Цар шоашта могоар ду, могашал яйнача кагирхошта новкьостал деш.

Бахархошта хьалхадоккх, гойтама бувзамаш леладеш, нах Гехабеш хилар

Султиганаькъан Йоакъап

Галг1айчен бахархошта хьалхадоккх, тийшача балхах бувзам лелабеш, нах Гехабеш хилар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка бокьонаш лорарий боахаме.

«Нах Гехабеш, мас-сехк оаг1орахьара телефон тоха йиш я: оператор волаш санна, е бувзам миштаб хьожаш санна; товараш дохкаш; вахарца дувзадenna хаттараш луш санна», - аьлар МВД.

Тийшаболх лелабеча наха абонентага хаттараш лу - х1аьта цо царна жоп лу. Керттара цар деххар да, «да» яха дош цар оазаца шоашта хьахазийтар. Цар цу оазаца ахча лочкъаду цу сага чота т1ара, массехк банкашка Голла цар биометрически нийса хилара кеп хьа а лехе.

Цу тайпара зулам дара, царна эшар я арг1анарча сага оаз.

Таханарча заман технологей дуне чоалхане да, цо б1арчча гойтама хьалаш хьахколл, «дийнду» статистически сурташ, иштта кхы дуккхадараш ду. Цудухьа, мас-сайолча хана, фийла хиле веза, цу тайпарча хьале нийслургвоацаш, хаттарашта жоп ца далар, «да» яхача дешах лоравалар кхы а дикаг1а да. Шоашта цу тайпара къамаьл нийс-лой, из сиха хоададе.

Цкъа хьалхаг1а уйла е, т1аккха мара ма де цхьаккха а. Бувзама дидалга говзанчаш, шо доацаш, хьажа йиш йолаш ба, то-вараш а юкьелаттача са-гага Голла хьаэца йиш я, цхьацца хоаттам беча хана гойтам безаш бац, анкеташ яздыча кхоачам болаш да.

Галг1айчен дешархой - «Дошо шайба» яхача Ерригроссийски яхьий доакъашхой

Гаьгенаькъан Мартина

Магаса дешархоша дакъа ло-ацаргда «Дошо шайба» яхача Ерригроссийски яхьашка, уж

д1ахьоргьа Ставрополе, яхаш, дийцар «Сердало» газетага берий тренера.

«Ессентуки оалача шахьаре

14-15 шу даьннача хоккeисташ-та юкье яхьаш д1айихьар. Оаг1ой бетта спорта дакъа т1а д1ахьоча яхьашка дакъа лоацаш хург-ва 20 моттигера 32 спортсмен.

Галг1айчен «АССА» яха тоаба цу яхьашка кийчийр тренера Плотников Александра. Вай тоаба я, «С» подгруппе ший спорта говзал гойта езаш», - аьлар газетага.

«К1алхарваккха Грут-2024» яха шоллаг1а яхь чакхъяьлар

Гаьгенаькъан Мартина

Чиллан бетта оаха хоам баьбар, тиша каьхат гулдарах йолча яхье котбаьннараш бувцаш. Из цу яхьера хьалхара б1ал бар. Укх деношка кагирхой политикан, туризма Министерствос шоллаг1а б1ала жам1а дир. Т1еххьарча б1ала юкье 11000 кг дукхаг1а гулдир тиша каьхат. Из хоам «Сердало» газетага бир из

болх в1ашаг1беллараша.

«Юкьарча дешара 12 ишкола 680 дешархо дакъа лоацаш хилар каьхат гулдеча, цо таро лу мехка экологи лорae. Доакъашхошта юкье бар Магас-Шахьара, Илдарха-Галан, иштта Яндарера, Пхьилекъонгий-Юртаре, Буро К1алхара, Долакха-Юртаре дешархой», - аьлар кагирхой туризма Министерствон зарбан болх лелабе-

раша.

Тхоца къамаьл даьчо яхачох, 4004 кг каьхат гулдарах котало елар Илдарха-Галан №1 йолча ишкола. Яхье керттара дакъа лоацаш йолча Галг1ай Республикан 1алам тароний, экологе Министерствос 30 000 сом делар цу дешара моттига.

Шоллаг1а моттиг яьккхар №1 йолча Буро К1алхарча юкьерча ишколо (1785 кг), Долак-

ха-Юртарча юкьерча ишколо (937 кг) кхоалаг1а моттиг яьккхар.

Вайна гу, республикан кагирхой вахара дешаш кхоачаш деча дакъа лаца кийча хилар. Мехка экологически хьал тоадарал совг1а, гонахьара 1алам лорадарах бола бехктокхам а совбоаккх цо», - аьлар Галг1ай Республикан кагирхой политикан, туризма министра Малсанаькъан Адама.

Гаьгенаькъан Мартина

Укх дунен тIа деррига а дика вIашагIделлад, цудухьа вайгара эшар из лорадар да.

Гадаташта терко лоатаяьй къамашта юкьера доттагIал, бувзам чоагIбеш, из хьадоагIаш да Советски Союз хиннача хана денз. Из цаI дикагIчарех дола гулакх да, хана аьлча укх дунен тIа эггара дукхагIа къамаш даха мохк ба Росси.

Вай мохк хьакхеллача хана денз, вIашагIделлад, хIара къаман тайп-тайпара викалаш хургболаш. Къамий хьашташ чулоацаш, цар йоакхо еш хилар гуш да Москверча О. Кутафина (МГЮА) цIерагIча пачахьалкхен юридически университетте, вайнаьха викалаш цига хиларах.

ГалгIай-нохчий юкьярло ший болх бе йолаелар 2007 шера, из болх вIашагIбеллар, дукхача бIашерашка денз шоайла лоалаха дахача къамашта юкьера барт, цхьоагIо чоагIгьяра.

Дешара моттигерча болхлоша яхачох, вайнаьха къаман викалаш эггара чоагIагIа къахьегарех ба.

Цхьан тоабан юкье болх беш хиларо, дешар тIа толамаш хулийт. Цудухьа студентий дешарцара безам а совбоалаш ба, уж шоай мехкарча викалашта юкье хиларах.

Цу балха тоабо хIара шера, халкъа ДоттагIала фестивалаш дIахьу. 2024 шера оаглой бетта, вай мехкахоша гойтар къаман Гадаташ, хьоалчагIа дIадахьар. Кагирхоша дIайихьача зIамигача спектакла чудагIаш хиннача даькъ тIа дицлургдоацаш дисар хьажархой дегашка вай хоза Гадаташ.

Тушолла бетта, МГЮА вахаре лоархIаме моттиг хилар. Из университет хьайийллача денз вайнаьха кухне Ди дIадихьар хьалхара. Сцена тIара хаза йиш яр ерригача Кавказе а иштта Россее а гIолла дика йов-

ЦхьоагIои вошали

Москверча вайнаха дIахьу гIалгIай, нохчий культура йовзийташ бола болх

заш йола ашараш.

Цхьаккха цIай дIадодац цар, сийрда халхараш, иллеш доацаш, цар вIашагIтох шин къаман культура, кхетам балар, лолам хилар.

Вай мехкахой дегIабоагIаш ба культуран, спортивни доакьош тIа. Ховш ма хиллара, республике кIезига ба хоккешташ. Бакъда ГалгIайчен студенташ чубоагIаш ба Москверча О. Кутафина цIерагIча пачахьалкхен юридически университета. Хила тарлу, вуз яккхачул тIехьагIа, цIабаккча цхьаболчар ГалгIайчен хоккейца шоай вахар дувзадеш. ХIара тренера ший команда-

ца дIахьош бола болх нийса вIашагIболлаш хиларах, тийша хул из дукхагIча хана.

XXXVII сезона Московски ловзараш дIахьоча хана, Боканаькъан Адама даьхача толамех доккха совгIат хилар вай мехкарча викалашта. Цо, 60 кг дозал долаш, шийца дзюдох яхьеваьннача спортсменагара котало йихьар, цунца ший университет гIад а югаш.

Тхона гуш да, ГалгIайчен доазол арахьа дешаш болча вай студенташа дика толамаш доахаш хилар. Уж, шоай дешара терко тIайохийташ, вахара нийсагIа йола оагIонаш лелаш, хьабоагIа. Хоза хет, шоаш-

та хьалхашка оттадаь декхаш хьохачашдеш, нийса никъ дIахьош бола кагирхой вай хилар.

ГалгIайчен бахархой хилар, «Шалта-2024» яхача халкъашта юкьерча фестивале

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгIай пачахьалкхен 100 шу дизара хетаяь «Магас»

оалача спорта Цен даькъ тIа дIахьош яр «Шалта-2024» яха халкъашта юкьера фестиваль, яхаш, дийцар

«Сердало» газетага из болх вIашагIбеллараша.

«Цо вIашагIтехар ГалгIайчен, Нохчий, Селий, ГIаьбартой-Балкхарой, кхыча дукхача Кьилбаседа Кавказа мехкашкара кулгIаговзал йола говзанчаш. Хьаший гIадбахабар иштта хоза вIашагIелла программа хиларах, цу юкье гойтамаш, ярмаркаш, тIаьргаш, къаман даарах чам баккхар, берашта лаьрхIа ловзараш, кхоллама тоабаш хиларах», - аьлар тха газетага.

«Даьхен лорбой» ганза филиала бехарах, тIема ветеранах, СВО доакъашхой гаргара нах бар цига дакъа лоацаш. Из кхетаче йистейоалаш, ганзо бийхача наха мерза совгIаташ делар.

Белгалду, хьалхагIа «Сердало» газето яздаьдар; ГалгIай Республикан туризма комитетта, «ГалгIайче

вола» яхача туроператора цхьана «Шалта-2024» яха фестивал вIашагIйоллаш хиларах.

ГIалгIай мехкарча йиIига, «Кьона турпал» яха майдилг еннай

Гаьгенаькъан Мартина

ГIалгIай Республике яхача 10 шу даьннача Дзовранькъан Хадиджайна «Кьона турпал» яха майдилг елар. Москверча Коталон музее хилар кхетаче, яхаш, хоам бу «Сердало» газетига «Кьона гварди» яхача гIалгIай отделене зарбан болх лелабечар кулгалхочо ЦIолой Ислама.

Цо яхачох, «ЦаI йолча Россе Кьона Гварде» луш яр уж майдилгаш берашта, шоаш зIамига хиларга хьежжа доацаш, цар турпала гIулакхаш гойтарах. Вай мехкаочунна Хадиджайна из совгIат делар, карарча шера хи чу водачара ший воша кIалхарвоакхаш, цунна новкъостал дарах.

«ЗIамигача турпалхой кхетаченна чудоагIаш майдилгаш елар ЛаьрхIа йола операци дIахьош болча ветеранашта, иштта Российски Федерацие Турпалхошта», - аьлар хоам.

Шин дийнахьа, шоай даьшца цьхана экскурсешка, концертни программашка хьожаш хилар цун доакъашхой.

Белгалду, хьалхагIа «Сердало» газета яздаьдар Дзовранькъан Хадиджайна ГIалгIай Республикан Паччахьалкхен Председателя Сластенин Владимира баркал кхайкадарах, иштта ГIалгIай паччахьалкхен 100 шу дизара майдилг а луш, ахчан совгIат а деш.

ГIалгIайчен дешархоша дакъа лаьцар, Даьймехка Турпалхой Ди дездеча

Гаьгенаькъан Мартина

Даьймехка Турпалхой Ди дездеш, Наьсарен № 14 йолча юкьерча ишкола дешархоша шоай Даьхен исторе оагIон тIа кIоаргга лар йита дIабахача

советски, российски бIухой сий дир, яхаш, дийцар «Сердало» газетига цу моттиге.

Наьсарерча Коталон аллее дешархошта дагабехар сийдола, денал дола мехкахой, эг-

гара халагIча хана цар турпалал гойта хилар. Царех дукхагIбараш байнаб, шоай декхараш кхоачашдеш.

«Дагалоаттама Денна хетаь дIайихьар лаьрхIа йола кхетаче, цига зизаш дахкар а хилар.

Аьлтий-Юртарча дешархоша шоай кхетаче хетаьяр чурча гIулакхий болхлошта; цар хоа байташ йийшар, вошалах, мехка лаьца. Кхетаче йистейолаш, йист ца хулаш минот яьккхар», - аьлар хоам.

«Турпалхо» яха тIема гIулакх довзийта ловзараш дIадоладеннад

Гаьгенаькъан Мартина

ГIалгIайчен кьона бахархой дакъа лоацаш ба, тIема гIулакх довзийташ долча «Турпалхо» яхача ловзарашка. Из йоккха кхетаче дIахьош я Шолже, оагIой бетта 3-ча денгара 13-ча денга кхаччалца. Из хоам бир «Сердало» газетига ГIалгIай Республикан кагирхой туризма Министерствос.

ТIема-патриотически даькъ тIара кхетаче дIаяхьа лаьрхIар ГIалгIайчен кагирхой политикан, туризма Министерствос, мехка кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Иаьлас могадаь. Шахьара аренашка хьожаргба, доакъашошта фу карагIдоал, тоабашта бекьабенна дIахьоча ловзарашка.

Из болх вIашагIбеллараша лаьрхIад вай кагирхой оамал йовза, духьальотталуш хилар миштад хьажа, Даьхенцара цар безам мел ба тахка», - аьлар тха газетига.

Дика дегIадоагIаш да лоIамхой гIулакх

Гаьгенаькъан Мартина

ГIалгIай Республике дика дегIабоагIаш ба Даьла духьа гIулакх деш леларий болх. ЛоIамхой тароний центр баьча тохкамах ховш да, вай мехко 18-гIа моттиг яьккхалга цу балха тIа. Из хоам «Сер-

дало» газетига ГIалгIай Республикан кагирхой политикан, туризма Министерствос бир.

«Юкьарча балха карагIдаьнначун жамIа дир Москве, хIара шерара #ВАЙЦХЬАНА яха кхетаче дIахьош, цу майдан тIа гулбелар 20 эзар

саг кагирхой, уж баьхкабар 40 мехкара. Иштта хьакхайкайир, ГIалгIай Республикан кагирхой политикан, туризма Министерствос, шийна чуйоагIача тоабашца цьхана кхоачашгьаь йокхий проекташ», - аьлар тхога хоам баьчо.

ГIалгIайчен викалех шийт-

та саг вахар говзанч-хьехамаш дIахьоча, Россе хьалхале лелача говзанчаша деча кьамалага ладувгIаш хилар уж. Цул совгIа, цар таро яр дика гIулакх а гойта, лаьрхIа «Дика.ру» яхача майдан тIа шоаш даьха баллаш алсамдаха.

Найсарера цѣхеза нах, аьрдехьара кхоагала латтар Оздой Муса

Кхааш ийдеча тоабанна духьала ба кагирхой

Гаьгенаькъан Мартина

Кхааш ийдеча тоабанна духьала я вай хьалкхувш латта тѣхье. Из хьаллоацаш болам дѣабихьар цар Магасе. «Сердалога» из хоам бир цу гѣулакха хьалхалаттараша. «Болам дѣахьох хьалхалаьттараш яр кагирхой политикахи туризмахи йола Министерство, кхааш ийдара духьала кьовсам лоаттабу республикера болхлой. Болама керттера декхар - кхааш ийдар мел ийрча, во, харцахьа гѣулакх да массанена дѣахайтар.

Наькъашка, нах гулбенача моттигашка из деррига хьалхадоккхаш дола кьахаташ дѣадекъаш хилар гѣо деш лелараш», - йоах тхога бенача хоамо.

«Кхааш ийдара духьала кьовсам лоаттаберий Ди гаргакхоачаш латтача хана, массанена хьалхадоккха герт тхо, цу воча гѣулакха духьала малагѣча тайпара кьовсам лоаттабе беза, цу хѣлан никъ хоадабар мел лоархѣламе да», - аьлар кагирхой гѣулакхех болча оаглон болхло йолча Майсигананькъан Фаридас.

ваьнна ца йеш, хийрача наха а гѣулакхаш деш хиннад цо.

- Хийла саг тѣвоагѣа сонна хѣланз а, иштта Мусай йоѣ йий хьо аьле. Гѣулакхаца, наха наьвоалаш, эздий саг вар из аьле дѣаболх, - йоах Радимхана.

Дѣахо дукха а тайп-тайпара а балхаш даьд наьсархочо. Нах кхувлача автобусий колонне, Наьсарерча заготконторе, Наьсарерча трикотажни фабрике. Тѣхьарча моттиге юхьанца кладовщик хилар из, цул тѣхьагѣа - кѣдашта басар деча цеха начальник. Хоза а тамашийна а цех яр из. Ишколе деша дагѣлача хана, цига экскурсе дѣгадар тхо. Цу цехе йоккха чараш латтар, чухьнахьа басар долаш, хьадоагѣлаш долча кѣда шера оаса цу чара чу йочу а баьле, хьалъарабоалар, тѣаккха кьыча беса хулар из, басар дар бахьан долаш. Цу чу болх бу Мусас шин шера (1975-1976). Цул тѣхьагѣа цо хержа кьахьегам чѣоагѣа эшаш бар вай республике шергара шерга дукхагѣа хулаш латтача машинашта, кьаьстга «Жигулешта». Наьсарен кхале цьа моттиг язар уж тоаеш, шоай доалахьара хѣла хьадеш бола, коа-карта кьахьегаш бола нах беце. Шолжа-Гѣалий тѣарча «ВАЗ» яхача автоцентре балха дѣаэц из, цул тѣхьагѣа эггара хьалхара Наьсарера цун филиал хьаелл цо. Дукхагѣа болча наха из йовзар Оздой Мусай техстанци санна. Из яр Наьсар-Кертен доазон тѣа. Цига масехк бокс яр, машин дѣачулалла йиш йолаш, цар чу болх беш бар тайп-тайпара говзалаш йола нах. Хѣаьга машина моллагѣа «лазар» довзаш, из дѣахьеха ховш вар уж тоаеча слесарий-пхьарий бригадир. Мишта бора цо а цун новкъосташа а из болх гучадаккха хала дац. Цун кьахьегам книжка тѣа даьча йоазонна юкье да «ВАЗ яхача спец-автоцентра сийлен книжка тѣа дѣазваьв» яха йоазув. Из даьд 1980 шера маьцхали бетта 29-ча дийнахьа. Кхы а цьа шу даьлча, 1981 шера бекарга бетта 28-ча дийнахьа, цунна лу Сийлен грамота. Цу масалаша дика

тешал ду, Наьсарерча техстанце нах раьза хургболча тайпара кьахьийга хилара.

Чѣоагѣа цун сий деш, гѣулакх доагѣлаш вар из Наьсаре ваьхача шоай тайпан моллаца Саьлмарзий Махьмадаца. Цу молла воѣа Мухьмад-Башира Мусайх аьнна дешаш дѣаяздаьд аз. Хьожаргда вай цо фу аьннад ший тайпан вешех:

- Агувза биллахѣи миначаш а й т ѣ о а н и р - р о ж и й м . Бисмиллахѣир-рохьманир-рохьийм. Со Оздой Мухьмад-Башир ва, Саьлмарзий Махьмада воѣ. Со хѣланз тхоай даь-вешех Мусайх лаьца йистхила воалл. Муса Гѣлаьмате дика гаргара саг вар, ший цѣнна дика саг вар, ший дезалца дика вар. Лоалахошта дика лоалахо вар, тайпан наха дика саг вар. Эьделца вар, камаьрша саг вар. Тха даьца чѣоагѣа лерхѣлам беш, из чѣоагѣа лоархѣлаш вар из. Кхоачарча вежарел воѣ воацаш, тха даьца гѣулакх лоацаш вар. Цул вѣлла чухьнаха йоацаш, дика саг цун сесаг Маруси а яр. Дала гешт долда цунна а Марусена а, шаккхе дѣабахаб уж. Мусайх дувца дукха хѣламаш да, дийца варгвоацаш. Хьо цунца дагавалча, хьона хьаде хьехар долаш вар из. Балха волча а нахаца тарлуш хиннав, гаргарча нахаца тарлуш хиннав. Иштта тарлуш баьха лоалахой вѣлла бовза а бовзац сонна. Кхоаччара гаргара нах мо шоайла башаш, шоайла хоза гѣулакх доаллаш, дика тарлуш лоалахой бар уж: Салангир а царна юхе ваьха, Бийсолта а, Увайс а, Хамхой Тухан а. Цига дѣавахача, царех хьага а хьеге чувоагѣлаш, ишттал дика лоалахой бар уж. Наьха йоацача хана машин яр цун, тхона а наха а наькѣйоалар цун машин. Дика саг вар-кх из. Дала кьахьегам болба цох».

Оалаш да, «ѣа хьай доттагѣа малав хьаоале, хьо малав ховргда сонна». Цу эрсий кицо яхар цѣна бакьдолга кхетаду ѣа, Оздой Мусай доттагѣий малаш бар теркалдича. Ше Махачкалера автодорожни техникум яьккха мара хиннавече а, цо из яь

ккхай 1969 шера, цунна гонахьара нах, цунца хьоашал леладьраш боккхий хьакимаш, Наьсаре а цул арахьа а гѣорбаьнна бовзаш нах бар. Масала, цун фу-саме каст-каста хулар Наьсарен кхален исполкома кулгалхо Гѣоандалой Баматгири, Наьсарен коммунални боахама кулгалхо Йовлой Мухьмад, АТП диспетчер Антошканаькъан Ахьмад, ПМК бухгалтер Марзбиканаькъан Мухьмад, автодора хьаким Йоахарганаькъан Кьурейш, Цѣолой тайпан юкье сий долаш хинна Илез, райпо балха хинна Тѣумхой Кьарамсолта, КПСС райкома водитель хинна Харсенаькъан Ваха. Берригаш бийца варгвац.

Гѣлаудина Муса ламаз-марха долаш, дика бусалба саг вар. Ший юрта Ачалкхе, ноанхой бахача Наьсар-Керте сагѣлаш дора цо. Моллашта нийса довнашта, пхьенаш дутача юкьеухар из, тоамаш деча кхувлар. Дика-во лоалахошка деча, эггара хьалха гучавоалар. Бошта, лаьрххѣ ваха а вахе, сагѣа деле воагѣлар. Мархаш доастача дийнахьа, берригача лоалахоех бѣартгехе, цар марха кьаобала дийце мара, аравацар из цѣагѣара, кьыча гаргарча наьхацига ваха. 1992 шера Хьажѣла вахавар Муса, деррига паразаш кхоачашде дага волаш. Лийца боаккача наьха дукха бехк беце, ший новкъост волча судхочунга Йовлой Султанана гѣолла гѣо де хьожар, тешаш боалабора, кьахаташ гулдора, бехке воацилга хайташ. Дукхача наха гѣо дир цо Буро тѣарча тѣема госпитале, «Электроцинк» завода больнице нах дарбаш де Юбехкийташ.

Мусайи Марусеи пхи дезалхо ва таханарча дийнахьа, кхо воѣи ши йоѣи: Мухьмад, Ибрахѣим, Темарлан, Марет, Радимхан. Бакьда царех хьаваяьнараш 83 ва. Доккха беркат да из.

Оздой Гѣлаудина Муса кхелхав 2006 шера, дѣавеллав Наьсарерча Гѣоазота кашамашка, цига йоалл 2021 шера кхелха цун фу-сам-нана Малсагананькъан Маруси а.

Магѣалбикерча урамашка хьалъэхкар, наха низ барца кьовсам лоаттабу кѣдаш

Йовлой Ясмина

кьовсам лоаттабе безилга.

«Терроризма «ак» яха кѣдаш хьалъэхкар Магѣалбикерча урамашка. Бахархошта цѣаккха а дицдала йиш яц, терроризм яхача бѣхача зуламо наха мел хало яьй, вай массане а цу хѣлан духьала даиман

Из доккха зулам тахан Россѣ моттигашка санна, дерригача дунен мехкашка даьржа да. Цунга хьежжа, вай керттерча декхарех да цу гѣулакха наькъаш дехкар, бѣхача зулама хьалхалаттараш бехктокхаме озар.

Имагожанакъан Х-А. «Аланий паччахъ»

Говраш - вай суртанчий кхолламашка

Кхоана говрий ди да

Гарчакханаъкъан Сали

Хетаргахъа, вай суртанчий кхолламашка дукхагӀа езаца темаех цаӀ я говрашца ювзаеннар. Дуккхача вай мехкахоша тайп-тайпарча хьисапе дийкад цар сурташ. Говраш хоза а низ болаш а хиларал совгӀа, уж лалаьмате чоагӀа накъаьннай, хӀанз а йоал шоаш лелаеца наха. Къаьстта боккха безам хиннаб говрашца лоамарой. Дикача къонахчун кергтерча белгалонех цаӀ хиннай, цун говр дика хилар.

ТавагӀача говрах ды ба оалаш хиннад, дукъа йоаллаецох оалаш хиннад алча. Къонах дика лоархӀаш хиннавац, нагахъа санна из алча тӀа вагӀаш лелаш хилча. МоллагӀа гӀалгӀай суртанча вай хъаэце, кӀеззига кхелла а говр тӀайола сурт ца кхоллаш

нагахъа саг хургвац. Цу хъакъехъа дувцаш, къаьстта белгалбахъа беза Имагожанакъан Хожа-Ахмад, Блазенакъан Зарема, Поаланкой Мурад, Эсамарзанаъкъан Заьлмаха, Оздой Лида яхараш санна а, кхыбола а кхолламхой. Масала, сона чоагӀа дезаденна-рех да Имагожанакъан Хожа-Ахмада «Аланий паччахъ» яха сурт, хозача, кӀай чухъар долча цӀеча дын тӀа вагӀа, шийна тӀехъа дошлой бӀу болаш воагӀа из. Иштта тамашийна, къаьстта теркам тӀаозаш да Блазенакъан Заремай «ТалгӀеш тӀа гӀолла едда йодар», «Гарбий дын» яха сурташ, Оздой Лидас кхелла «Зоазо», кхыдараш.

ВӀалла тамаш е езаш хӀама дац, вай суртанчий теркам говраша иштта тӀаозар. Дала хозагӀа кхеллача дийнатех цаӀ да аьнна хет сона говр. Дукха а тайп-тайпара а да говрий бесаш. Ма-

сала, говр хила йиш я цӀе (красный), сийрда-лажагӀа (буланный), лажагӀа (соловьи), овкъара беса (мышастый), сира (серый), кӀаьдаш латташ (конь в яблоках), лаьржа (вороной), дугара (рыжий), баьде-цӀе (гнедой), иштта кхы дӀахо а. ЦӀхайолча хана кӀай говр оалаш нийслу, из нийса дац. Говраш Юмаеш, цар вахар тохкаш хиннача наха яхачох, кӀай говр хилац, из вай оал кӀайчох тара йолча сирача говрах.

Къаьстта белгалдаккха деза говраша сага вахаре тайп-тайпарча ханашка лаьца дакъа. Эггара хьалха хьоахадича нийса хургда, цар хьегаш хинна а карарча заман чухъ хьегаш а карарча заман чухъ хьегаш паргӀатгъяхаяле а, цӀхайолча моттигашка, къаьстта юрташка, накъайоалаш хъайоагӀа говраш. Хьалха цар даь балхаш дувца отте, уж хала а дукха а хиннад. Массе тайпара мухъ кхухъараш уж хиннай, трактора меттел лаьтта оахараш, ялат дӀадувраш, чуьцараш уж хиннай, воагӀача-водача саг дӀавугараш, цӀхайолча хана геттара бӀаьхача новкъа, уж хиннай. Масала, Далганаъкъан Уцага Малсаг, говра тӀа вагӀаш, Петербурге ваха хиннав, цӀхьабола тӀемхой-дошлой деррига тӀема накъаш деш лийннаб говрашца.

Наьсаре а кхыйолча шахъарашка а говраш хӀанз кӀеззига гургъя е вӀалла гургъяц. Амма сел дукха ха яц укхазача керг-

Блазенакъан З. «Гарбий дын»

тера транспорт санна уж лийнар. Говр йолча сагах хьегаш а ханаш яр; хӀана аьлча, дезал лалашбарал совгӀа, цо лалашдора коа леладеш мел дола хъайба а. Говраш езаенна а уж даим лелаш хиннача а нахах бар сона бовзаш хинна наьсархой: Щечой Керма, Баркинхой Гадо, Цолой Махъмад, Дидиганаъкъан Ахмад, Оздой Батарбик, кхыбараш. Дын тӀа вагӀаш а ворда тӀа вагӀаш а хоза говра къонах, из яр цу ханара «БМВ», «Мерседес», «Киа», къаьстта а цох ала мегаргдар «Патриот». Цунга миссел из дош товш цӀхьаккха транспорт хургъяц аьнна хет сона. Аз хӀара шоллагӀа говрах цӀи тулларгъяр «Патриот» аьнна. Цун кӀоаргга маӀан дола бахъан а да. Дуккхача тӀемашка дакъа лоацаш; мохк, халкъ лорадеш хиннай эзараш, миллионаш говраш. ЦӀхайолча хана, шоаш леш, кӀалхарбаьхаб цар шоай баьреш.

Блазенакъан З. «ТалгӀеш тӀагӀолла удаш йодар»

Кхоачам ба 1941-1945-ча шерашка хинна Сийлахъ-боккха Даьймехка тӀом дагабехача. Советски эскара доалахъа наха дӀаенна хиннай кхо миллион шоай говраш. ТӀема шерашка СССР эскарца а моастагӀчо дӀалаьца хиннача моттигашка а еннай 8 миллион говр. Из боккха низ а фашисташта духъале еш хинна дийнатий пен а хиннаб. Эзараш нах кӀалхарбоахаш яйнай уж говраш. Из го йиш я вай мехка бе-беча хана даьхача документальни а исбахъален а фильмашка гӀолла.

ЧоагӀа сий деш лелаяьй говраш кхыметтел паччахъаша. Масала, Македонски Александра 12 шу даьннача хана, Гушта нувр тилла могаш хиннадац цӀхан говра, Александра дийхад даьга, из говр шийна луялара, нувр а айса тулларгъяр аз, аьнна. Буцефал яхача говро ладийгӀад кхувш воагӀача Александрага, цунга тиллийтай цо шийна нувр. Цунца дуккхача тӀемашка дакъа лаьцад цо, из човнаш яь елча, цун цӀи тиллай шахъарах. ХӀаьта Калигула яхача императора «Хурск» яхаш хиннай говр, тӀехъагӀа цо «Инцитат» аьнна цӀи тиллай цо, цунна лаьрхӀа шакӀах (мраморах) фусам яйта хиннай Калигулас.

ДатӀахъежача дегӀа зӀамаига яле а, эггара дикагӀа йолча фух лоархӀи Гарбий говраш: кехейлан, сеглави, Абеян, Хамдани, Хадбан. Хетаргахъа цудухъа тилла хила еза Лев Николаевич Толстойсший «Война и мир» яхача романа турпалхочун Ростова Наташай говрах «Арабчик» аьнна цӀи.

Вай къаман вахаре дукха моттигаш хиннай говраша цӀхан сага даьккха ца леш, бӀарччача къаман сий доаккхаш. Масала, дерригача дуненна цӀихеза хиннай «Акхача дивизена» чуйоагӀаш хинна гӀалгӀай дошлой полк. Цун юкъе хиннаб садекха майра тӀемхой Оарцханаъкъан Хизар, Маматенаъкъан Асланбек, Гарчакханаъкъан Гарчакх, кхы а дуккхабараш. Сийлахъ-боккхача Даьймехка тӀема хана, нохч-гӀалгӀай дошлой полка керте лаьттав подполковник Абаьданаъкъан Японца, цул тӀехъагӀа цо кулгал даьд гӀаьбартой дошлой полка. Дошлошта хьалхале лелаш хиннав паччахъа заман инарал Налганаъкъан Элберд, кхыбараш.

Машарерча хана а вай къаман сий доаккхача дакъа лаьцад говраша. Вайна массаенна дика йовзаш яр цирке болх беш хинна, гӀалгӀа Нугзаранаъкъан (Хабренаъкъан) Тамерлан керте лаьтта говрбаьрей тоаба. Дерригача дунен тӀагӀолла хӀана баьннабац аьнна, чакхбаьннабар уж лоамарой оамал, денал, хозал дӀадовзийташ; йоккхий гастролаш еш.

Тахан хьалха санна къа ца хьеге а, говрашца во хила мегаргдац вай. Уж шоай декхар дӀиза кхоачашдаь а, карарча хана кхоачашдеш а хьадоагӀа дийнаташ – сага гӀончий – да.

